

Posudek disertační práce RNDr. Andrey Šajnerové-Duškové: The application of use-wear analysis on the Czech Upper Palaeolithic chipped industry (174 stran včetně literatury, českého doslovu a tabulkových příloh)

Tématem předložené disertační práce je problematika analýzy pracovních stop na kamenné štípané industrii – v případě A. Šajnerové-Duškové jde o artefakty z mladého paleolitu. Již za výběr tématu je nutno autorce přidělit jakési „kladné body“. Uvedená analýza (obecně nazývaná trasologie) totiž v prostředí české a moravské archeologie stále hledá pevnější pozici, přestože konkrétní výsledky využití v evropském i mimoevropském prostředí jsou dostatečně průkazné. Tyto trendy jsou ovšem pro archeologické bádání v našem prostředí poměrně časté, souvisí jak s určitou nedůvěrou v „novátorství“ tak i s potížemi při financování přístrojově náročnějšího vybavení pro aplikace určité metody – trasologii nevyjímaje.

V této souvislosti je třeba připomenout skutečnost, že ani objevitel trasologické analýzy Sergej Aristarchovič Semenov neměl v počátcích aplikace své metody snadnou pozici. Již ve 30. letech vypracoval metodiku trasologické analýzy, do níž zahrnul využití mikroanalýzy ostří experimentálně připravených artefaktů, s jejichž pomocí identifikoval funkci originálních pravěkých nálezů. Výsledky, které publikoval v řadě studií byly dlouhou dobu podrobovány ostré kritice a dokonce byly označovány jako „šarlatánské“. Teprve po vydání Semenovovy práce *Pervobytnaja tehnika* v angličtině v roce 1964 a opakovaně ještě v letech 1972 a 1975 byla jeho metoda uznána světovou archeologií a autor se dočkal respektu i v bývalém SSSR.

Další etapa vývoje metodologie sledování pracovního opotřebení na ostřích kamenných artefaktů byla založena na použití optického nebo elektronového mikroskopu v další analýze. Ve druhé polovině 20. století se již metodě a její aplikaci věnuje řada autorů v různých zemích, za všechny nutno jmenovat zásadní podíl amerického badatele Lawrence H. Keeleyho. Ovšem i přesto je trasologická metoda spojena s dlouhými roky hledání a snah o pochopení podstaty a vzniku změn, vytvořených v průběhu používání kamenných štípaných nástrojů.

Předložená práce představuje výrazný pokrok v použití výše zmiňované metody v České republice, navíc je aplikována na archeologických artefaktech, které z hlediska chronologického zařazení nebyly dosud v zahraničí zpracovány. Skutečnost, že autorka není profesně archeolog, nikterak negativně neovlivňuje její dosavadní úsilí. Jak sama v práci

uvádí, přistoupila k provedení trasologické analýzy po teoreticko-praktické přípravě na uznávaném zahraničním pracovišti (Lithic Laboratory, University of Leiden). S podporou v práci uvedených českých i moravských institucí získala možnost vybavit odpovídajícím způsobem potřebnou laboratoř i v našem prostředí.

Disertační práce A. Šajnerové-Duškové seznamuje obecně s metodou analýzy pracovních stop, historii jejího vzniku a dalšího vývoje. Autorka z praktických důvodů předložila disertační práci v angličtině, neboť jak sama uvádí, některé dílčí partie již v tomto jazyce publikovala, navíc dosud neexistují adekvátní české ekvivalenty k řadě používaných termínů. Z tohoto hlediska je jazyk práce zárukou použitelnosti pro zahraniční badatele, hledající srovnání k vlastním analýzám, v případě chronologie zde použitého analyzovaného materiálu se pro ně nabízí dokonce možnost získání nových zkušeností.

Současně však je v práci autorky ještě určitá rezerva, protože kvalitní prezentace použití metody a zveřejnění výsledků v českém jazyce může výrazněji ovlivnit přístup domácích badatelů jak k metodě samotné, tak k závěrům, které autorka v práci nabízí. Určitým nedostatkem trasologické metody je totiž její určitá zdánlivá subjektivita, narážející dosud u nás na určitou nedůvěru v postulované závěry. Zde by určitě pomohlo zařazení aplikace metody do studijních plánů oboru archeologie, byť jen formou speciálních přednášek a seminářů. K tomu je ovšem nutno používat při demonstraci metody a jejích výsledků vybavenou laboratoř, kde by bylo možno objektivně sledovat skutečnosti, prezentované zatím pouze formou publikace mikrofotosnímků, byť náležitě komentovaných.

Současně je třeba ocenit výběr studovaných artefaktů, jež z hlediska časového zařazení (mladý paleolit) dosud trasologicky sledovány nebyly. Tím měla autorka ztíženou úlohu a o to cennější jsou její výsledky, uveřejněné v disertační práci. S poukazem na úskalí aplikace metody se v tomto posudku nechci zabývat rozbořem jednotlivých závěrů, týkajících se škály typů pracovního opotřebení jako takových nebo i v závislosti na použitých surovinách nebo jiných parametrech. Nadále je možno pracovat s výsledky z hlediska určení každodenních aktivit mladopaleolitické populace a získat tak možnost rozšíření možností studia a poznání tohoto chronologického úseku lidských dějin.

V úvahu autorce ponechávám možnost publikovat v budoucnu například i postupy a zjištění, týkající se experimentů, které jsou nutnou součástí použité metody. Pouze s jejich pomocí je získán srovnávací materiál pro úplné provedení analýzy. Jakkoli i tato metoda použití experimentu v archeologii je v posledních letech bohatě diskutována v archeologické literatuře, je její přínos pro studium života pravěkých populací nezbytný. Snad i současná

prezentace výsledků experimentu a vlastní mikroanalýzy pracovního opotřebení originálních artefaktů zvýší zájem širší odborné veřejnosti o dosud poněkud opomíjenou metodu.

Závěrem chci připomenout, že jsem se osobně určitou dobu aplikací trasologické metody zabýval, takže mohu ocenit přístup autorky ke zpracování tématu a zároveň vnímat rozsah úsilí, které musela k realizaci vynaložit. Nejedná se určitě jen o potíže při zakládání a vybavení odborné laboratoře, ale také o značné náklady časové, vzhledem k počtu studovaných artefaktů. Nezbyvá než věřit, že práce bude v dohledné době publikována, aby se připojila k dnes již četným pracím tohoto druhu ve střední Evropě i mimoevropském území. Osobně rovněž přeji autorce, aby v tomto potřebném tématu i nadále vyvíjela aktivitu a získala pro trasologickou metodu odpovídající pozici v našem archeologickém bádání.

Protože disertační práce A. Šajnerové-Duškové splňuje všechna kritéria a požadavky na tyto práce kladené, doporučuji ji k dalšímu řízení.

doc. PhDr. Miroslav Popelka, CSc.

Praha, 16.5. 2006

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta (2)
Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou
110 00 Praha 1, Celetná 20